

ШЛЯХИ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОМИСЛОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Анотація. У статті досліджено можливі стратегічні напрями промислового розвитку регіонів України на основі їх групування за часткою зайнятих у промисловому секторі. Розглянуто шість стратегічних напрямів структурної модернізації промислового комплексу регіону та для кожної групи зроблено пропозиції щодо вибору шляху промислового розвитку.

Ключові слова: промисловий розвиток; регіональна економіка; економічна стратегія; регіональний промисловий комплекс; потенціал.

THE WAYS OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF THE REGION DEPENDING ON THE POTENTIAL OF REGIONAL INDUSTRIAL COMPLEXES

Abstract. The article deals with the possible strategic directions of industrial development of regions of Ukraine based on their grouping by the proportion of employment in the industrial sector. Six strategic directions of structural modernization of industrial complex in a region are considered. For each group suggestions regarding the choice of industrial development paths are made.

Keywords: industrial development; regional economy; economic strategy; regional industrial complex; potential.

Подолання диспропорційності рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, забезпечення їх сталого та інклюзивного розвитку, вимагає повноцінного використання регіонального промислового потенціалу. Тривала деградація регіональних промислових комплексів призвела до скорочення частки промислового сектору у валовому регіональному продукті, а розрив економічних зв'язків із країною-агресором та підвищені вимоги до промислового імпорту у країнах ЄС стали додатковими рестриктивними чинниками. Тож в умовах структурної переорієнтації регіональної економіки промисловість потребує як техніко-технологічної, так і інституційної модернізації.

Проведене групування регіонів за критерієм частки промисловості в економіці регіону за кількістю зайнятих виявило 4 основні групи – із промисловим сектором, що забезпечує обсяг робочих місць: I – великий (>20%); II – значний (15-20%); III – помірний (11-15%); IV – малий (до 11%) (табл. 1).

Таблиця 1

Групування регіонів України за часткою зайнятих у промисловості

Група	Перелік регіонів та частка зайнятих у промисловому секторі (%)	Профільні галузі
I група	Донецька (25,9%), Дніпропетровська (24%), Запорізька (22,4%)	добувна, металургія
II група	Полтавська (16,8%), Київська (17,3%), Харківська (18,4%), Луганська (19,9%)	Добувна, хімічна та фармацевтична, нафтогазова, машинобудування
III група	Закарпатська (11,7%), Івано-Франківська (12%), Хмельницька (12,3%), Чернігівська (12,4%), Кіровоградська (12,9%), Миколаївська (13,1%), Рівненська (13,2%), Волинська (13,4%), Черкаська (14,1%), Сумська (14,5%), Львівська (14,6%), Житомирська (14,7%)	харчова, легка, меблева
IV група	м. Київ (7,2%), Одеська (8,5%), Херсонська (8,9%), Тернопільська (8,9%), Чернівецька (10,3%), Вінницька (10,5%)	сільське господарство, транспортні, фінансові та інші послуги

Джерело: авторська розробка на основі [1].

Наявний ресурсний потенціал дозволяє відновлювати ділову активність у промисловості депресивних регіонів та розвивати нові види промислової діяльності, зокрема високотехнологічної, у регіонах аграрного спрямування та із домінуванням сектору послуг. Економічна теорія та практика регіонального розвитку в зарубіжних країнах доводить можливість стимулювання регіональної промислової модернізації на основі диференційованих підходів в залежності від рівня індустріалізації. Так, цікавим є підхід, запропонований в роботі Grillitsch M., Asheim B., Trippel M. [2, с. 266], що включає шість основних шляхів (*paths*) промислового розвитку регіону в залежності від його промислового потенціалу:

1. Шлях розширення промислового сектору регіону: підтримка існуючого шляху розвитку, заснованого на поступовому інноваційному прогресі в існуючих галузях регіону відповідно до усталених технологічних траєкторій (P1).

2. Шлях модернізації структури промислового регіону (P2): 2.1. Просування до вищих ланок глобальних ланцюгів доданої вартості за рахунок підвищення кваліфікації та виробничого потенціалу (P2.1). 2.2. Оновлення: зміна промислового напрямку, заснованого на нових технологіях або організаційних інноваціях чи нових бізнес-моделях (P2.2). 2.3. Розвиток ніш: розбудова нових ніш промислових галузей регіону шляхом інтеграції існуючих знань та компетенцій (P2.3).

3. Шлях імпортування галузі: створення кардинально нової галузі промислового сектору в регіоні, не пов'язаної з існуючими (P3).

4. Шлях розгалуження: диверсифікація у нову суміжну галузь промисловості на основі компетенцій та знань існуючих галузей промисловості (P4).

5. Шлях диверсифікації: диверсифікація в нову галузь промисловості на основі незв'язаних комбінацій знань та компетенцій (P5).

6. Створення нового шляху: поява та зростання абсолютно нових галузей промисловості, заснованих на радикально нових технологіях та наукових відкриттях або як результат процесів пошуку нових бізнес-моделей, споживчих та соціальних інновацій (P6).

Для кожної групи можна визначити узагальнені стратегії із P1–P6, які дозволяють обрати раціональний шлях промислової модернізації (рис. 1).

Серед регіонів із домінуючою часткою промислового сектору, в яких відбувається зростання виробництв 4-го та 5-го технологічного укладів умовно можна віднести Дніпропетровську область. Значним потенціалом володіють космічна галузь, розвиток якої підтримується регіональною владою; виробництво електронних приладів та пристроїв, що входять до космічного кластеру м. Дніпро. Для регіону залишається стратегічно важливою підтримка існуючого напрямку (P1). В той же час регіон є постачальником природних ресурсів та представляє металургійну галузь, тож для виходу із сировинної спеціалізації пропонується стратегія (P2.1), що передбачає поглиблення ступеня переробки продукції та просування вверх по виробничо-збутовому ланцюгу, а також розвиток нових ніш (P2.3). Доцільною може виявитися і стратегія диверсифікації у нові суміжні галузі (P4) та розвиток нових виробництв (P3) в контексті імпортозаміщення.

Для регіонів із значною часткою промислового сектору враховуючи переважання галузей 3–4 технологічних укладів доцільно розвивати існуючі виробництва для просування по ланцюгах доданої вартості (P2.1) та поступово переходити на інноваційні види виробництва (P2.2). Для розширення промислового сектору доцільною буде стратегія диверсифікації на основі компетенцій та знань існуючих галузей промисловості (P4) та розбудова нових видів виробництв (P5).

Регіонам, в яких промисловий сектор є високодиверсифікованим (наприклад, Львівська та Сумська області), можна застосовувати як шлях розширення промислового сектору регіону (P1), так і заохочувати появу нових високотехнологічних та інноваційних видів діяльності (P3, P5). Регіони з середнім або низьким рівнем диверсифікації (Закарпатська, Хмельницька, Черкаська, Волинська області) мають реалізовувати шлях зміни промислового напрямку (P2.2), імпортування нових галузей (P3), диверсифікації (P5) або створення нового шляху (P6). Однак, ці стратегії потребують значних інвестицій з високим рівнем ризику, враховуючи, що «виросування» нових галузей не гарантує успішності їх експортної орієнтації.

Області з низьким рівнем промислового розвитку можна умовно поділити на економічно розвинені території (м. Київ, Одеська, Вінницька області) та слабо розвинені – із найнижчими значеннями ВРП на одну особу (Чернівецька, Тернопільська та Херсонська області): середні значення ВРП на одну особу обох підгруп різняться в 3 рази. Разом з тим, для розбудови промислового сектору

в них можуть бути застосовані схожі підходи – як модернізація структури промисловості (P2), так і створення нових галузей (P3 та P6 – для розвинених регіонів) й диверсифікація (P4, P5).

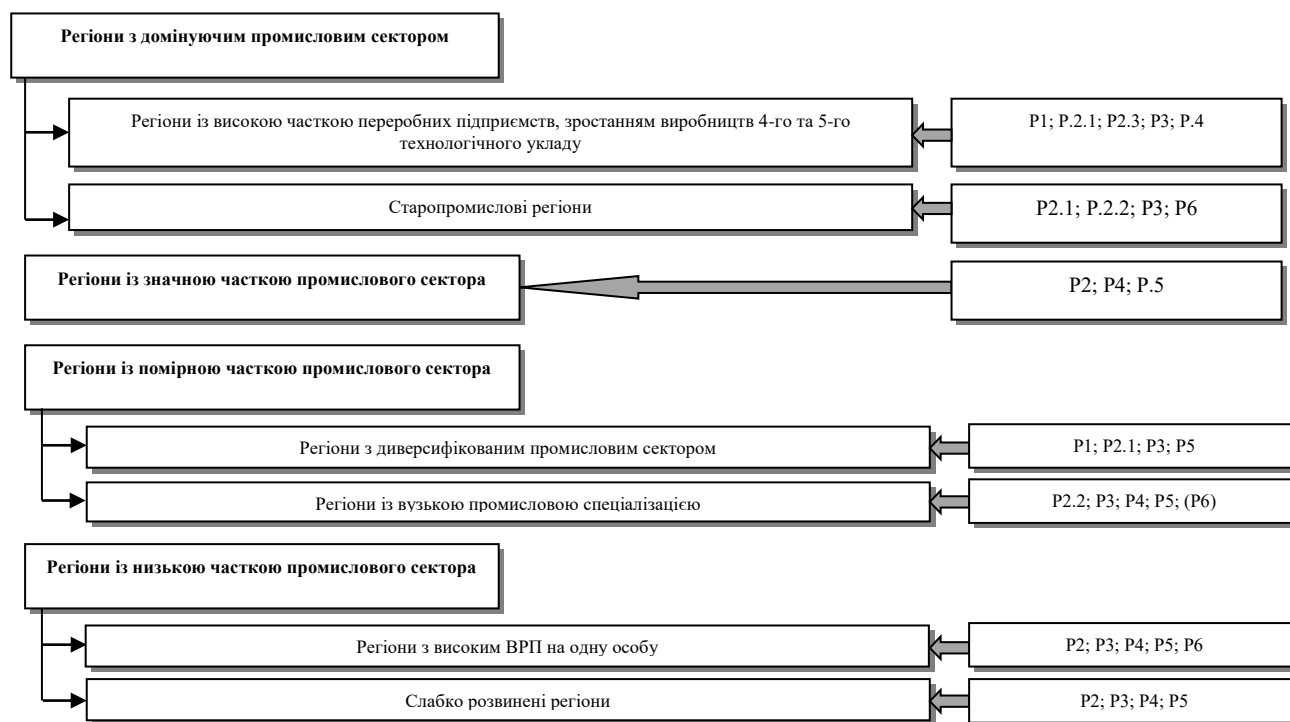

Рис. 1. Напрями розвитку промислового сектору відповідно до його частки в економіці регіону

Джерело: авторська розробка.

Для реалізації завдань технологічного розвитку промислового сектору регіональних економік доцільною є розробка механізму багатоканального інвестування, яке забезпечить повноцінне вливання фінансових ресурсів за рахунок декількох джерел – власні кошти підприємств, комерційне інвестування, державне інвестування, банківське кредитування. Важливу роль відіграють також державні закупівлі на регіональному рівні. Їх структура та зміст стимулюють промислових виробників реагувати на ці запити та змінювати структуру виробництва і технології, вдосконалювати продукцію. Значним потенціалом володіють й інші інструменти, що мали успішну реалізацію в країнах ЄС, але які потребують значних прелімінарних капіталовкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний збірник «Регіони України» 2019 / за ред. І.Є. Вернер. Київ: Державна служба статистики, 2019. 657 с.
2. Grillitsch M., Asheim B., Trippl M. Unrelated knowledge combinations: The unexplored potential for regional industrial path development. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2018. Vol.11, No.2. P. 257–274

Цупліцька Олена Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу промислової політики, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Київ, e-mail: o.liakhovetz@gmail.com

Tsyplitska Olena O. – candidate of economic sciences, Associate professor, Senior Research Officer of the Department of Industrial Policy, State Organization “Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine”, Kyiv, e-mail: o.liakhovetz@gmail.com